

Eduard Hervàs

Cartera de Valors

Fer créixer

Guia per a educar en valors a partir de la lectura dels contes de la col·lecció «Cartera de Valors»

Orientació pedagògica per als pares, les mares i professorat referides a la
colecció «Cartera de Valors».
(ISBN: 84-9824-138-3)

© *Edicions Bromera, S.L.*
www.bromera.com

© *Eduard Hervàs Martínez, 2006*

FER CRÉIXER

**Punts de lectura per a pares, mares i educadors en general,
que és la tribu sencera.**

Els cadells humans es diferencien dels de la resta dels mamífers per la fragilitat i la dependència total dels adults: la mare, el pare i tots els qui estiguen disposats a ajudar-los.

En nàixer, tot mamífer és capaç d'acostar-se a buscar menjar als pits, mames, mamelles, en definitiva, glàndules de secreció externa d'on brolla llet, de sa mare, per seguir alimentant-se. Prompte s'alçarà i serà capaç de caminar, de seguir-la, de jugar i, al cap de poc temps, serà autosuficient.

Fins i tot, el petit cangur, que naix sent un embrió, és capaç d'enfilar-se per la panxa de la mare per tal d'introduir-se a la bossa marsupial i col·locar-se ben enganxat al mugró, d'on mamarà fins que, uns mesos després, pugui ser independent.

Però el cadell humà necessita ser subjectat, gitat, alçat, vestit, llavat, eixugat i alimentat durant uns quants anys fins que serà un gran embrió, però de persona. Haurà d'anar acomodant el cervell i aprenent molt lentament tot el que necessita per a arribar a ser un més del grup.

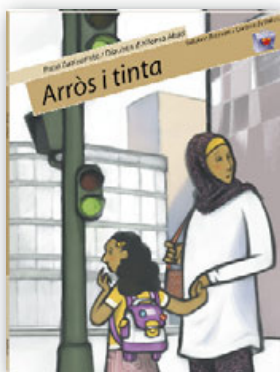
Quan els grups humans tenien una estructura social més senzilla, el llarg procés d'humanització dels bebés era també més simple. Però continuava sent molt més llarg i complicat que el de qualsevol altre mamífer.

En una societat tan complexa i accelerada com l'actual, on en poques generacions el que un dia era important per a tothom ha deixat de ser important per a cadascú el dilluns

següent, el creixement dels cadells i la seua incorporació a la societat, l'aprenentatge de la vida, és cada vegada més ardu. Ara no cal eixir a caçar l'antílop, però hi ha les modes, el consum i el consumisme, la televisió, les grans celebracions, el treball quotidià, el trànsit urbà i interurbà, la targeta de crèdit i de dèbit, i tota la pressa possible.

Encara que ja sabem que per a educar un xiquet fa falta tota la tribu, serà la família, els pares especialment, qui s'haja de responsabilitzar i ser el presumpte artífex de la seua educació.

Paga la pena parar-se un moment cada dia per reflexionar, en allò que té en comú cada parella de progenitors, sobre les petites coses que tant tenen a veure amb el creixement i l'educació dels més menuts, que algun dia seran grans i també voldran ser progenitors. I si és possible, entre gol, copa i cor, cal comentar-ho en grup, amb amics i amigues, amb pares i mares, membres de la tribu. Tot seguit us proposem uns quants suggeriments per a fomentar el diàleg intergeneracional a partir dels llibres que integren la col·lecció infantil «Cartera de Valors».

Títol: **Arròs i tinta**

Autor: Patxi Zubizarreta

Dibuixos d'Alfonso Abad

Tema transversal que tracta:

Educació viària

ISBN: 84-9824-127-8

LES ARRELS DE LA HISTÒRIA

En poques generacions, els temps han canviat i, amb aquests, les estructures socials, el funcionament de les famílies i les relacions entre els seus membres. Els pares segueixen ocupats en la tasca de treballar per portar diners a casa; les mares ho solen fer també i, a més, se solen encarregar de les tasques de la llar i de la intendència domèstica. Els horaris dels llocs de treball, especialment si són per torns, compliquen les relacions familiars i l'atenció i l'educació dels menors.

Les àvies i els avis actuals van tenir durant la seua infantesa una relació amb els seus avis i àvies molt diferent de la que tenen ara ells mateixos amb els seus néts. Els seus avis els explicaven contes tradicionals i històries familiars; els ensenyaven a conèixer les plantes i els animals de la zona, les millors tècniques per a relacionar-se amb la naturalesa; els ensenyaven a aprofitar el pas del temps, a reconèixer i esperar les estacions i aprofitar-se'n, a pensar i a esperar. Eren situacions i relacions per a les quals els pares no tenien temps ni podien dedicar-ne l'esforç, que se centrava i se centra a treballar, cuinar i donar menjar, fer la bugada i escurar o portar el cotxe al taller.

És evident que, en l'actualitat, les mares i els pares tampoc no poden fer aquestes tasques amb els fills, com van fer amb ells els seus avis, atés que tenen encara menys temps per a tot,

més obligacions i més acceleració envers els fills. I a la majoria dels avis i les àvies els és impossible, pel fet que han de desenvolupar una sèrie de funcions que abans estaven reservades als pares: portar els xiquets a escola i arreplegar-los, donar-los dinar o sopar cada dia, gitar-los, llavar-los, procurar que facen els deures... I educar-los.

Aquest cúmul de tasques pot arribar a aclaparar greument les àvies massa responsables com a mares, que senten l'obligació de resoldre els problemes de les filles i els fills amb relació a la cura dels menuts. I en exercir el paper de cuidadores, han de deixar d'exercir el d'àvies: han de marmolar, prohibir, exigir, en lloc de permetre i consentir. Això, ho podien fer quan avis i néts es reunien unes quantes hores a la setmana per passar-ho bé i no quan s'encarreguen d'ells com una obligació de cada dia, en una edat que ja no és de criar xiquets, sinó de gaudir-ne.

Encara tenim l'experiència de com els avis i les àvies transmetien les tradicions i costums en les hores de companyia, a la vora del foc a l'hivern, a la fresca durant les nits d'estiu, arrecerats davall de les falde de la taula de braser a la tardor o passejant entre el verd del camp a la primavera.

Uns altres avis i àvies, per no haver d'assumir les tasques d'atenció i educació, o perquè als fills no els agrada com tracten els néts, es refugien o s'aïllen en els centres de la tercera edat, on les necessàries relacions intergeneracionals brillen per la seua absència més absoluta. I perden la possibilitat d'enriquir amb el seu contacte afectiu i molt personal el present i el futur de la societat.

En uns temps en què augmenta l'esperança de vida, potser la solució és que els besavis assumisquen l'antic paper dels avis. Encara que el més just seria que cada pare i cada mare assumira la seua responsabilitat envers els fills, exigint solucions

reals per al que s'ha denominat *conciliació de la vida laboral i familiar*. O buscant alternatives personals i comunitàries per a la cura dels xiquets.

I els centres de la tercera edat, els podrien ubicar prop de les escoles infantils i de Primària, i amb espais comuns perquè, encara que fóra per simple contacte físic, els menuts i els grans se sentiren obligats a gaudir els uns dels altres i pogueren triar néts i avis adoptius.

Perquè la identitat personal, familiar i social es construeix des de les arrels amb la història quotidiana i la cultura de cada poble i nació, que passa de les mans, els ulls i les paraules dels més grans al trellat dels més menuts.

Títol: **Qui necessita un barret màgic?**

Autor: Maria Jesús Bolta

Dibuixos d'Anna Clariana

Tema transversal que tracta:

Consum responsable

ISBN: 84-9824-128-6

QUANT CAP EN UN BARRET

Hi ha xiquetes i xiquets, potser massa, que aprenen des de ben menuts que tenen dret a obtenir tot el que desitgen. I sempre desitgen moltes coses.

Molts pares i mares, des d'abans de decidir ser-ho, tenen la creença que, als fills i a les filles, cal donar-los tot el que demanen. O quasi tot, que la Lluna és molt lluny i de prop es percep massa gran per a tenir-la a casa.

Tenir massa coses no ajuda els menuts a créixer. No els ensenya a valorar-les pel que són o per la utilitat que tenen, sinó que únicament valoren el fet d'arribar a aconseguir-les. El més important per a ells és que els donen, que els compren, que els posen a l'abast –quasi– tot el que desitgen, cosa que augmenta l'ansia per tenir i la necessitat apressant que se'ls concedisca.

Amb una caixa de sabates buida, una xiqueta o un xiquet poden tenir una cuineta, un camió, el cotxe de Fernando Alonso, una casa, la caixa forta del banc o un bressol per a les nines. La imaginació és un dels ingredients necessaris per als jocs infantils. I jugar és una de les activitats més importants en el seu treball de créixer i fer-se persones. Per a jugar fan falta ganes, imaginació i, de vegades, tenir algú amb qui poder fer-ho. Els joguets són accessoris que no cal comprar en cap

centre comercial o botiga de joguets, perquè qualsevol cosa pot ser un joguet.

Cada família s'hauria de proposar com un objectiu fonamental entrenar els fills i les filles perquè descobrisquen i cultiven la imaginació per mitjà del llenguatge; els jocs de paraules; els jocs tradicionals i les tradicions orals; els contes llegits, recordats o inventats; les expressions de la cara; els jocs de mans; els riures còmplices; els amagatalls impossibles, o el barret de l'avi que a la fi serà màgic.

Quan els xiquets i les xiquetes aprenen a tenir-ho gairebé tot només de desitjar-ho, creixen convençuts que, per més temps que passe, continuaran tenint aquest dret. Els desitjos complits així tenen la virtut de generar nous desitjos que exigeixen ser complits en una cadena sense fi i sense fre. Però quan arriba l'hora en què ja no és possible proporcionar-los-ho tot, perquè els pares ja no veuen els fills com a xiquetes i xiquets que han de cuidar, o s'adonen que s'han estat excedint des de fa molts anys, apareix un monstre, el monstre de la frustració.

La frustració és l'estat de decepció creat emocionalment quan algú espera realitzar el seu desig i es veu impedit de fer-ho, i és un monstre maligne perquè sol provocar automàticament agressió. Quan algú no aconsegueix satisfer els seus desitjos acaba agredint algú de paraula o d'obra: els pares, la parella, els fills o a si mateix.

La vacuna contra la frustració, que haurà d'impedir una agressió futura, es compon de tres ingredients molt importants per al creixement de les persones: la imaginació, la il·lusió i la comunicació. Tres ingredients que la família ha d'emulsionar des del començament i amb prou temps d'atenció i proximitat emocional.

Títol: ***Xiquets de tot el món***

Autor: Vicente Muñoz Puelles

Dibuixos de Maria Espluga

Tema transversal que tracta:

Diversitat cultural

ISBN: 84-9824-129-4

NI NEGRES, NI XINESOS, NI ÀRABS, NI GITANOS, NI PAIOS

Les estructures socials en què cada persona naix i creix, que conformen la seua manera de percebre el món, obliguen a establir zones de pertinença i barreres alçades a fi d'identificar-nos –diferenciant-nos de la resta, els *altres*.

Les famílies creen relacions de parentiu més o menys extenses: matriarcals, amb un temps i un espai comuns per a generacions successives, o nuclears, tancats en la parella i els fills.

Relacions d'afinitat, objectius i accions comunes han format tot tipus de clubs, penyes, falles i associacions vàries.

Els espais físics, naturals o artificials, han vedat des de sempre els llocs on hi havia els valors dominants i comuns: aldees, pobles, ciutats, barris, comarques naturals, nacions i supranacions. Les característiques físiques dels integrants de cada una d'aquestes agrupacions s'han anat mantenint com a signes d'identitat personal en oposició amb la resta de la humanitat. Les diferents races, paradigmes de l'adaptació humana al medi, multiplicades o dividides en conjunts de característiques ètniques, han servit per a afirmar els *uns* en oposició amb tots els *altres*.

Les xiquetes i els xiquets naixen sense prejudicis i, per a ells, quasi totes les persones són gairebé iguals, especialment

si tenen un comportament correcte i agradable o, almenys, neutre. No estableixen diferències entre les persones mentre no se'ls ensenye i no es puntuen com a importants i diferenciadores: els *nostres* en oposició amb els *altres*. Com a família, com a nació o com a raça: color de la pell, configuració de la cara i el cos, característiques del pèl, llengua, tradicions, etc.

Per ensenyar els prejudicis, en aquest cas el prejudici negatiu davant els qui són diferents, no cal esforçar-se massa ni planificar massa accions. Amb uns pocs senyals dels adults importants –pare, mare, família o amics– i sense que gairebé calguen paraules, es graven en el plàstic i emmotlable cervell infantil les característiques dels *altres* que han de ser considerades negatives en oposició amb les *nostres*.

Mentre els *altres* eren lluny, els referents negatius restaven en un racó de la memòria, sense que hagueren d'eixir a la superfície. Quan aquells s'han anat acostant i assentant entre nosaltres, tots els tics ancestrals i les respostes culturals automàtiques heretades i adoptades culturalment sorgeixen i provoquen la necessitat del rebuig.

Les filles i els fills adoptats –tan filles i fills dels pares com els anomenats *biològics*–, en principi, són més acceptats pel grup social com més s'assemblen físicament als pares i als familiars. Són les *xinetes*, els *negrets*, els *indis* o els –simplement– *rossos* o *morenos* com sa mare o son pare, perquè són ucraïnesos o russos i això no es nota.

Si assumim teòricament –perquè ho hem reflexionat i acceptat conscientment– la igualtat de tots els éssers humans, sense que el color de la pell o les diferències culturals o lingüístiques els lleven la categoria de persones, amb tots els drets i les obligacions, haurem de plantejar-nos ensenyar-ho als nostres fills des que naixen. D'aquesta manera, desenvoluparan

defenses pròpies i s'immunitzaran davant els virus socials del racisme i la xenofòbia, davant l'odi als qui són diferents per raons de color, cultura o idees.

A moltes escoles, als parcs, a les places o a les ludoteques hi ha xiquetes i xiquets amb cares de diferents colors o amb cultures distintes. Els jocs i les cançons infantils de tot el món acumulen una gran riquesa cultural i són intercanviables entre si.

És important conservar els costums i els elements culturals propis, però només per poder oferir-los als amics, les veïnes o els companys; als pròxims, que poden aprofitar allò que molts altres van aprofitar abans durant anys.

Els negres no taquen, riuen molt; els xinesos no són grocs i no contagien cap malaltia ocular, i els àrabs, els gitanos o els païos no són lladres ni assassins. I tots saben jugar, riure, cantar, explicar històries i ser amigues i amics. I, això, ho ha de saber i ensenyar cada pare i cada mare des del primer dia de vida de tots els xiquets i xiquetes del món.

Títol: ***Un dia de caca i vaca***

Autor: Fina Casallerrey

Dibuixos de Marina Seoane

Tema transversal que tracta:

Igualtat entre sexes

ISBN: 84-9824-130-8

NINES I CAMIONS

Partim de la base certa que els homes i les dones tenen els mateixos drets, i que en la societat occidental els poden exercir. En moltes altres zones, la discriminació per qüestions religioses, polítiques i culturals apareix en distints nivells, i arriba fins i tot a ser absoluta i repressora.

Sens dubte, hi ha diferències genètiques que defineixen els dos gèneres, perquè biològicament homes i dones tenen tasques determinades quant a la reproducció i la cria —perpetuació de l'espècie.

No obstant això, en una societat moderna, amb igualtat de drets i deures, en la qual les dones assumeixen responsabilitats públiques i privades, trobem encara grans diferències de comportament, motivació i emocions entre xiquets i xiquetes, homes i dones, pares i mares.

Als xiquets se'ls impel·leix a actuar, a jugar, a fer coses i se'ls reforcen els èxits aconseguits des que són molt menuts. El valor i la capacitat se'ls suposa. Les xiquetes, es tenen al costat escoltant els grans, els parlem, les escoltem més i les excusem més quan no aconseguen els seus objectius.

Els xiquets aprenen a exterioritzar les seues conductes, sense arribar en molts casos a pensar i descobrir com se senten i perquè. Les xiquetes aprenen un vocabulari ric amb paraules que

defineixen sentiments i emocions que senten o poden sentir, la qual cosa els permet pensar i reflexionar sobre els seus estats d'ànim, descobrir-ne les raons i descriure-les. Això els proporciona un llenguatge intern del qual manquen els xiquets i els homes o que tenen molt poc desenvolupat. Per això, molts xics necessiten parlar o escriure per descobrir què és el que pensen realment.

Si ara és fàcil trobar xiquetes o dones fent activitats tòpicament masculines, és més difícil trobar xiquets o homes fent activitats que sempre han sigut considerades femenines. Una xiqueta es pot vestir com un xiquet o es pot disfressar de personatge masculí, però encara sobta que un xiquet es vista com una xiqueta o es disfresse de fada o de princesa: sempre es planteja la possible homosexualitat del xiquet.

En el repartiment de les responsabilitats i les tasques familiars de l'home i de la dona que decideixen viure junts comença l'educació de gènere dels fills que, anys després, poden tenir. És cert que posem en pràctica els rols de gènere que vam aprendre d'una manera inconscient quan érem menuts i vivíem amb els nostres pares, copiant les seues actituds i comportaments, i ens trobem de vegades en la contradicció entre la teoria d'igualtat que volem aplicar i la pràctica de discriminació sexista que fem sense adonar-nos-en.

Per això, és important que la parella reflexione, prenga decisions sobre com funcionaran i com volen educar els fills amb relació, en aquest cas, al gènere i als seus derivats. I quan ja tinga uns bebés, que aniran creixent dia a dia i any rere any, haurà de revisar constantment les pràctiques educatives per descobrir si continuen perpetuant els rols sexistes o permeten que els xiquets aprenguen el més bo de les dones i les xiquetes, i el més bo dels homes, i haurà d'aprofitar, si és possible, per tal de retocar i complementar les actituds i els comportaments propis.

Títol: ***Els guardians del bosc***

Autor: Agustín Fernández Paz

Dibuixos de Cristina Durán i

Giner Bou

Tema transversal que tracta:

Defensa de la natura

ISBN: 84-9824-131-6

VEURE LA VIDA I GAUDIR-NE

La natura és ací mateix, en girar qualsevol cantonada, encara que hi ha vegades que passen dies i setmanes i ni ens en recordem. Però de sobte se'ns obri i es presenta en tota la seua esplendor en una vall verda i humida, en tota la seua humilitat en una flor de test o en el cant de l'ocell que ens desperta cada matinada. Simplement, la vida en les seues múltiples facetes.

Els xiquets són més a prop de la natura perquè són més a prop del terra i són capaços de fixar-se en detalls mínims que denoten vida: una formiga, una marieta, uns brins d'herba entre dues lloses de l'empedrat, unes floretes grogues per a la mare en un racó del parc o qualsevol cadell d'animal d'un amic.

Les xiquetes i els xiquets necessiten el contacte amb la natura per a aprendre a interioritzar els ritmes biològics, gairebé sempre més pausats i tranquils que els ritmes socials consumistes i televisius. Observar com passen cada any les estacions, descobrint i identificant els signes que les anuncien, o fixar-se en el miracle repetit del creixement d'una planta des que és llavor, que, per més que es pretenga, no es pot accelerar. A mesura que passen els dies, passarà de llavor a planteta, i de planteta a planta amb fulles i flors, la qual podrà tenir llavors que també es podran plantar per iniciar un cicle nou.

Els pares poden aprofitar la capacitat de sorpresa dels fills davant la novetat per tal de contagiar-se'n i experimentar, tots junts, la vida que es veu, que es viu i que es pot cuidar.

La responsabilitat s'aprén sent responsables d'alguna cosa que s'ha de cuidar. Per exemple, unes plantes en els testos del balcó o de l'hort, un cadell o un aquari, alternativa estètica i estàtica a la televisió. Cuidar no és jugar; és atendre, donar menjar, netejar, passejar, observar. També es poden observar els animals més o menys en llibertat al camp, als boscos, als observatoris d'ocells, mirant per la finestra o anant a una granja escola. El que importa és que desenvolupen la necessitat de seguir tota la vida en contacte positiu amb els elements naturals i que aprenguen a col·laborar en la seua defensa.

Les xiquetes i els xiquets són molt sensibles a les notícies o explicacions sobre agressions a la natura. Amb la seua lògica indiscutible són capaços de relacionar les causes pròximes i quotidianes amb els efectes llunyans i els desastres anunciats. No és difícil fer que els xiquets siguin responsables del reciclatge domèstic o de la reducció del consum d'aigua si els ho han explicat a escola i a casa es fa cas al tema mínimament. Però com en tot allò que està relacionat amb l'educació, la família ha de ser també còmplice, reforçadora, coherent i constant amb relació a aquestes conductes apreses pels menuts. Si no és així, desistiran progressivament del seu interès, a fi que la congruència familiar no perille.

No podem deixar de banda el goig estètic, la bellesa que es pot reconèixer en cada fulla i en cada posta de sol, en el vol d'una àguila o en les pinzellades d'unes roselles. I que s'aprén a relacionar amb les paraules i des de l'experiència compartida amb pares, amics, avis i àvies que, a més, els podran ensenyar que aquelles plantes serveixen per a menjar o com s'aprofita, per exemple, l'espart per a fer cordes o estores.

Títol: ***Armada fins a les dents***

Autor: Miquel Desclot

Dibuixos de Susana Campillo

Tema transversal que tracta:

Salut i higiene

ISBN: 84-9824-132-4

SANA, SANA...

El coneixement del propi cos, l'estructura i el funcionament, les raons per les quals podem sentir-nos físicament bé o malament són qüestions que han de ser conegudes pels xiquets i les xiquetes des de menuts, de la mateixa manera que han de conèixer les conductes que poden propiciar o afavorir l'aparició de malalties, i també les normes bàsiques d'higiene.

Menjar i dormir, orinar i evacuar –fer pipí i caca– correctament, llavar-se i fer exercici són pilars bàsics per a tenir una vida sana. Com tots els hàbits, s'han d'aprendre des de menuts, a poc a poc, i s'han de seguir exercitant perquè s'enregistren en el cervell i, si es practiquen regularment, no s'obliden mai, per la qual cosa passen a formar part del repertori de conductes de cada individu.

A les escoles infantils s'utilitza molt de temps i esforç perquè l'alumnat adquireixi correctament aquests hàbits d'higiene i salut que permeten al cos, com a organisme i plataforma física de la persona, poder executar les seues funcions psíquiques i socials de la manera més eficaç. Però sense una veritable col·laboració de la família, un compromís real perquè a casa també vagen al lavabo tot sols, perquè es llaven les mans abans i després de dinar, perquè mengen de tot, asseguts i tot sols, perquè es renten les dents i facen exercici físic, s'aconseguirà molt poc.

Perquè els hàbits s'aprenen i es converteixen en conductes pròpies per a tota la vida si es practiquen en la quotidianitat de la vida real i s'adapten a les necessitats de cada edat i de cada temps. Com tot el que té a veure amb educació i creixement, els xiquets i les xiquetes copien els comportaments i les actituds dels models importants que tenen a mà, el pare i la mare. Els hàbits higiènics i de salut s'aprenen a casa, encara que s'inicien i s'entrenen a escola.

Si volem que els fills i les filles es llaven, els pares s'hauran de llavar i els menors hauran de veure que ho fan, i els hauran d'explicar la millor manera de fer-ho en cada cas, al ritme del seu creixement i autonomia. Quan encara són menuts, la vergonya amb relació a les parts íntimes encara no s'ha instal·lat, per tant, el pare i la mare encara poden relativitzar-la i ensenyar i entrenar els hàbits d'evacuació. Xiquets amb por de seure al vàter, per exemple, podrien haver-la superada o no haver-ne tingut si hagueren vist son pare o sa mare asseguts a la tassa, així s'haurien ensenyat a col·locar-se, netejar-se, etc.

Un altre aspecte important és reconèixer els signes de la salut, els símptomes de la malaltia i l'existència del malestar i del dolor com a senyal d'avís de l'organisme. Han d'aprendre, per exemple, que si es té fred i no en fa és que hi pot haver febra, llavors cal dir-li-ho al pare, a la mare o a l'adult que estiga a càrrec, perquè ho valore i decidisca portar-lo, o no, a la consulta del metge, el qual ha de ser reconegut com un aliat de la salut. També han de saber que, quan estan malalts, necessiten descans perquè el cos es pugui curar i tornar a la vida normal.

Al cap i a la fi, tot és qüestió d'autonomia corporal, que s'adquireix amb instruccions clares, observació dels altres i pràctica. Hi cal afegir una comunicació constant i sincera, per

a la qual hauran d'aprendre les paraules amb què es diuen les coses que tenen a veure amb el cos i la higiene, les sensacions físiques agradables o desagradables, per poder comunicar-les en el moment i el lloc que corresponga, sense vergonya.

Títol: ***El marcià Marçal***

Autor: Carmen Gil

Dibuixos de Paco Giménez

Tema transversal que tracta:

Alimentació equilibrada

ISBN: 84-9824-133-2

MENJAR, MENJAR

Sens dubte, menjar és una activitat necessària per a viure, com ho és posar combustible en el depòsit d'un automòbil perquè funcione o posar piles en una llanterna perquè faci llum. Sense menjar no es pot viure molt de temps, i menys sense beure.

En un parell de generacions, en el nostre entorn, el fet de menjar s'ha dissociat de l'adequació dels aliments a les necessitats de les persones. Els aliments bàsics presents en un territori han sigut la base fonamental de l'alimentació dels seus habitants, als quals cal afegir la relació entre aquests i la manera de preparar-los, segons els costums i la cultura culinària.

Però la necessitat d'alimentar-se està contaminada actualment per una allau de missatges publicitaris contradictoris, en què el concepte de menjar ha estat substituït pel de consumir un producte elaborat determinat que es ven en determinat supermercat o centre comercial.

En aquest escenari de lluita mediàtica pel repartiment del pastís alimentari consumista, es juga l'ansietat dels pares, especialment de les mares, que són les que han d'assumir la lactància dels xiquets de bolquers i la decisió de passar directament o indirectament al biberó o les farinetes. Els xiquets i les xiquetes han de menjar sempre que se'ls pose el menjar davant, i molt. Però, quan les ments programades genèticament per a menjar i

donar menjar es troben en un medi amb abundància i diversitat de consum d'aliments, unit a l'escassetat de temps per a les menjades, les múltiples ocupacions i preocupacions paternes i la falta d'ànims i de la constància necessària per a l'ensenyament, es configura un còctel que dificulta i arriba a impedir una cosa tan senzilla i natural com menjar i aprendre a fer-ho.

Per a menjar fa falta, bàsicament, sensació de fam, de no haver menjat i saber que es pot satisfer aquesta necessitat. Si es descarten problemes neurològics o de l'aparell digestiu, i també intoleràncies a algun aliment (a la llet, per la lactosa o la caseïna, al gluten, a certs vegetals o a molts conservants i colorants), quan un xiquet té fam, menja.

I ha de menjar de tot, en proporcions i quantitats adequades i a les hores adequades, amb el component afectiu i social que té també tot el que es refereix als plats, la taula i les estovalles. Els dietistes diuen que és important distribuir la ingesta diària en tres menjades fortes, desdejuni, dinar i sopar, i dos menjades lleugeres a mitjan matí i a mitjan vesprada.

La qüestió no sembla massa complicada, però en algunes famílies el fet de donar menjar als menuts i no tan menuts és un drama, fins al punt de dimitir de la responsabilitat que tenen com a pares, no tant de donar-los menjar com d'ensenyar els menors a alimentar-se. Perquè cal dir que és més important que els xiquets aprenguen a menjar que no la quantitat que mengen cada vegada que se'ls presenta el menjar.

El que abans podia ser una excepció en un dia de festa –un gelat, una bossa de llepolies, fruita seca, creïlles fregides, dolços, caramels, xocolatines, refrescos ensucrats, roses– s'ha convertit en un dret dels menors i una obligació per als adults, per la qual cosa xiquets i xiquetes passen hores remugant, sense donar temps a l'estómac perquè tinga sensació de fam. I quan se'ls

presenta el menjar a taula, no volen menjar i comença el drama, perquè la mare, l'àvia o la monitora del menjador escolar s'encaboten a fer que mengin, renyant, prometent, suplicant o, en massa casos, oferint un menjar alternatiu, o dos, o tres, fins que es queden tranquil·les veient que, finalment, mengin alguna cosa; o es continuen desesperant perquè el xiquet o la xiqueta no vol menjar, perquè sap que, al cap d'una estona, podrà sadollar la fam, si arriba a tenir-ne, amb alguna pasta industrial o qualsevol altre preparat amb regal inclòs.

El control de les emocions dels adults que poden arribar a aconseguir els menors amb el menjar com a arma o excusa només pot comparar-se al que poden tenir en relació amb el son. Per això, és necessari deslligar el món emocional matern o patern de la fam i les apetències alimentàries de les filles i els fills. Cal aprendre, assessorats pels pediatres, el que cal donar-los i quan se'ls ha de donar, sense trampes, sense agafar-los a traïció mentre miren els dibuixos de la tele.

L'estratègia és anar introduint a poc a poc tots els aliments i les textures, fer que siguin atractius, sense que ningú no es jugue en cada menjada l'estabilitat emocional, aconseguint que el fet d'estar asseguts a taula siga una situació agradable i desitjada.

I és evident que a menjar també s'aprèn des de l'exemple de les persones importants i pròximes, com tots els hàbits de vida. Si els pares no mengin verdura, fruita o peix, no desdejunen, no beuen llet o beuen massa alcohol, no poden pretendre que els fills aprenguen a menjar bé i de tot.

Menjar és una activitat necessària per a la vida que normalment es fa en família. Ha de ser nutritiva, però també atractiva i afavoridora de la comunicació interpersonal i de les relacions socials. Això és, sense televisió o amb la televisió apagada.

Títol: **La bruixa enrabuada**

Autor: Joles Sennell

Dibuixos de Malagón

Tema transversal que tracta:

Educació per a la pau

ISBN: 84-9824-134-0

EL CONFLICTE DE SER ESTIMATS

Entre moltes altres coses, créixer és aprendre a resoldre conflictes. El conflicte és inherent a les relacions interpersonals i a les relacions de cada persona amb si mateixa.

Quan són menudets, els xiquets i les xiquetes intenten eixir-se'n amb la seua i, si no, ploren o criden. El so d'un bebé plorant dispara un ressort en el cervell de les mares –especialment elles–, a les quals els costa molt no respondre a aquesta crida. Per això els resulta tan difícil deixar-los plorar i no atendre les seues pretensions, no fer-los cas. Però les xiquetes i els xiquets han d'aprendre que plorar no és un mètode vàlid per aconseguir que es complisquen els seus desitjos i es resolguen automàticament els conflictes.

Pare i mare han de tenir clar què és el que volen dels fills i han de posar els mitjans per a facilitar-los el camí per a aconseguir aquests objectius, marcant-los els límits dels seus actes, per la qual cosa és fonamental que parlen quotidianament sobre el que fan els xiquets: quines conductes se'ls ha de permetre; quines s'han de propiciar i, per això, com se'ls ha de premiar; i quines conductes han d'intentar extingir.

Les conductes, els hàbits i les maneres de respondre, de fer i de viure que volen que aprenguen i consoliden els fills i les filles, cal reforçar-les. Es reforcen tant amb mirades afectuoses,

carícies, paraules agradables, besos o regals com amb crits, males mirades o amb galdades: qualsevol cosa que implique centrar l'atenció de l'adult en la persona o la conducta del menor. Per això, la majoria de vegades es reforcen conductes que es consideren negatives, quan els marmolem si les manifesten, la qual cosa provoca que augmente allò que es vol que desaparega. La manca de reforç, *no fer cas*, és el que pot fer que una conducta no desitjada desaparega, juntament amb el reforç d'una conducta alternativa.

Però massa voltes els menors no saben com actuar, perquè els adults suposen que les conductes han de sorgir espontàniament de l'interior del cervell o impulsades per algun gen dominant. Se'ls ha de comunicar, de totes les maneres possibles, quina conducta concreta han de tenir en les diferents ocasions i moments, guiant-los en principi i reforçant-los amb una mirada, una paraula amable, una carícia. I en descobrir conductes no desitjades, se'ls haurà de comunicar també que no han d'actuar així, i els oferirem exemples de comportament correcte alternatius.

Quan hi ha conflictes entre iguals –germans, companys o amics– que es manifesten amb crits, insults o agressions físiques, els adults solen ficar-se enmig, però no els donen alternatives vàlides per a evitar que el conflicte es resolga. Per això, tornarà a sorgir al cap de poc temps. De vegades, no hi ha conflicte real entre els menors, sinó que és una estratègia per a aconseguir l'atenció dels adults, que apareixen ràpidament com si foren serveis d'urgència o unitats d'intervenció de la policia.

Als xiquets i les xiquetes se'ls ha d'ensenyar que els desitjos no es poden satisfer immediatament i, encara menys, si xoquen amb els desitjos o els drets dels altres. Han d'aprendre

a descobrir i entendre què és el que volen i a negociar amb el contrari, que, finalment, pot arribar a ser aliat. *Negociació* és un dels conceptes clau en l'educació dels menors que, sabent què necessiten, han d'aprendre a negociar i demanar el que volen i oferir el que poden voler els altres.

No obstant això, de la relació amb els pares, els avis i educadors diversos, han d'haver après que hi ha coses sobre les quals no es negocia. Hi ha límits que no es traspassen perquè, si ho fan, hauran de pagar per això una simple indiferència o manca d'atenció, o una retirada de privilegis.

A les filles i als fills se'ls ha ensenyat últimament que tenen dret a tot, o tots els drets, a canvi de res, de cap obligació. I quan no se'ls dóna el que volen és com si se'ls estiguera robant i no se'ls estimara. Confonen *tenir* amb *ser estimats*.

La veritat és que el dret a l'educació, a ser alimentats i vestits, a ser estimats i fins i tot el dret a ser feliços no impliquen el dret al consum compulsiu i frustrant, que els provocarà conflictes interns i externs greus que han d'aprendre a afrontar i resoldre. Caldrà ensenyar-los a esperar. Esperar per aconseguir recompenses, objectius i satisfaccions diverses serà un dels aprenentatges més importants per al seu èxit en la vida. I hauran d'aprendre a sentir-se bé per fer coses perquè els altres també se senten a gust. Però, també, a saber rebre de bon grat el que els altres els poden oferir.

Donar i rebre, negociar, resoldre conflictes, voler estimar i ser estimats.

Títol: ***La bruixa que es menjava les paraules boniques***

Autor: Antonio Rodríguez Almodóvar

Dibuixos de Santy Gutiérrez

Tema transversal que tracta:

Respecte i convivència

ISBN: 84-9824-135-9

EL PODER DE LES PARAULES

Les paraules tenen molt de poder, perquè permeten la comunicació entre unes persones i altres, i també perquè faciliten la comunicació amb un mateix. Si és important comunicar-se amb els altres, tant o més ho és poder contactar amb un mateix i saber què ocorre, què sentim, com ens sentim i per què.

A més, amb les paraules es va configurant el pensament ja que es creen i es reforcen connexions neuronals que permetran el raonament, la imaginació, el record i la creació.

Els xiquets i les xiquetes no naixen sabent parlar ni entenent el que se'ls diu. No s'aprén a parlar per generació logopèdica espontània. Per tal d'aprendre a parlar, han de sentir paraules, frases i oracions; i se'ls ha de parlar com es parla als bebès i després als xiquets. També han de balbotejar i equivocar-se.

A més, és necessari que senten la necessitat de parlar. Si no ho necessiten, perquè han d'esforçar-se? Encara que també és una delícia, aprendre és sempre un esforç. Si necessiten parlar, aprendran més prompte que si ho tenen tot a mà, i a la boca, només amb la força de la mirada o d'una falsa telepatia.

També hauran d'aprendre que hi ha paraules bones i unes altres no tan bones; paraules que han de ser dites en un moment determinat i unes altres que han de ser evitades; paraules

per a usar amb unes persones i paraules per a usar amb unes altres persones.

Sentint –o no– parlar sobre els sentiments i les emocions des de menudets aprendran –o no– paraules que poden explicar el que senten, la qual cosa els permetrà –o no– construir-se un diàleg intern amb què conèixer-se i reconèixer-se. Les xiquetes, que solien estar més a prop de les mares, de les seues labors i les seues amigues, de les iaies i de les ties, aprenien de les persones adultes les expressions i raons des de les quals podien entendre el seu estat emocional. Als xiquets se'ls solia enviar a jugar, a fer coses lluny de les reunions i de les paraules. I si anaven on hi havia els homes, tampoc no trobaven pous de saviesa emocional dels quals poder aprendre i explicar els seus sentiments i els seus perquè.

El poder de les paraules és el poder de la comunicació i del coneixement, que ha de ser atorgat a les xiquetes i els xiquets des de l'esforç quotidià dels pares, els avis i familiars diversos. Aquests han de tenir en compte que el que no es diu i no se sent no es pot recordar ni aprendre.

Títol: **Corre, Sebastià, corre!**

Autor: Juan Kruz Igerabide

Dibuixos de Gemma Sales

Tema transversal que tracta:

Integració i tolerància

ISBN: 84-9824-136-7

MÉS IGUALS, MENYS DIFERENTS

De la mateixa manera que naixen i creixen persones amb les cames més llargues o més curtes, els cabells rulls o llisos o el nas més o menys xato, els cervells tampoc no són iguals sinó, simplement, semblants. Han desenvolupat més unes àrees que les altres, les connexions neuronals són més riques o menys i tenen més facilitat per a fer unes funcions que unes altres.

Partim de la base que totes les persones tenen dret que se les accepti com són, i això comença en els xiquets i les xiquetes a casa i a escola. Però els adults estem massa acostumats a comparar, a donar a tothom el mateix tracte. Quan s'ajunten dos xiquets o xiquetes, sempre hi ha algun adult que ha de descobrir i puntuar favorablement qui és més alt, més gros, més intel·ligent o corre més de pressa. No ens adonem que en la comparació perden els dos xiquets que comparem. Normalment els indicadors que prenem per mesurar no mesuren el que és més important per a les persones i la comunitat.

A escola passa el mateix i massa voltes se'ls compara, volent o sense voler, i se'ls classifica, en ple creixement físic i intel·lectual, seguint criteris d'intel·ligència i eficàcia per a resoldre unes tasques concretes.

Els xiquets i les xiquetes aprenen molt prompte a ordenar-se segons els cànons imperants en cada situació i a comportar-se segons els resultats, i com a conseqüència, n'hi haurà uns quants que sempre estaran a la cua perquè encara no saben llegir, perquè no saben sumar, perquè parlen molt o perquè són pobres.

Les persones som diferents, i en aquesta diferència rau la riquesa de cadascú i de la humanitat en general. I això, ho haurien de saber, viure i aprendre des de sempre i per sempre a casa i al col·legi. Si es valorara de cadascú el que té, el que sap i el que pot, en compte de fixar-se només en allò que falta o que no arriba, començaríem a enriquir el món amb genis. Cada xiqueta i xiquet és únic i diferent i, per això, és important.

Un món d'éssers amb els mateixos resultats en tot, és a dir, un món d'*iguals*, seria un món molt avorrit. No obstant això, ara, qui no sap o no pot córrer pot saber pintar, explicar contes o escoltar i fer companyia; el portentós matemàtic potser no ha marcat mai un gol o no té amics.

Hi ha xiquets que són més diferents que els altres, perquè tenen dificultats en el seu desenvolupament i problemes físics o psíquics: no es poden moure, parlar o escriure com els altres; no comencen a llegir tampoc tan prompte, o no poden estar asseguts, quiets en una cadira. Però de segur que saben fer moltes altres coses, en benefici propi i de la col·lectivitat, del grup.

Des de la família s'ha d'afavorir el contacte dels menudets amb persones amb discapacitats o *diferents*, ensenyant-los que cal estimar-les i tractar-les com a la resta. Això aprofitarà perquè troben les seues pròpies deficiències i limitacions.

No es pot acceptar que xiquets o adults es burlen dels altres per les diferències, per la seua condició de ser diversos, o per

les petites o grans limitacions físiques, psíquiques o sensorials que tinguen. Perquè tots som iguals i tots som diferents, i entre totes i tots haurem de construir un futur sense discriminació ni segregació basat en la riquesa de la diversitat. Tots i totes som i serem, tant si es vol com si no, *iguals* i *diferents*. I els xiquets i les xiquetes ho han de saber i experimentar per créixer sans de ment i d'esperit.

Títol: ***Jugue i aprenc***

Autor: Teresa Soler

Dibuixos d'Antoni G. Valledor

ISBN: 84-9824-137-5

JUGUE I APRENC

Per tal de completar una col·lecció que treballa els comportaments i les actituds responsables i respectuosos, res millor que aquest llibre, el qual ofereix diverses propostes lúdiques amb l'objectiu de reforçar el valor que es presenta en cada conte. A més, és una manera diferent de posar en pràctica la comprensió lectora dels menuts i de provocar que aprecien el fet lector com una forma d'aprenentatge i d'enriquiment personal.

ÍNDEX

Fer créixer.....	3
Les arrels de la història	5
Quant cap en un barret.....	8
Ni negres, ni xinesos, ni àrabs, ni gitanos, ni paios.....	10
Nines i camions.....	13
Veure la vida i gaudir-ne	15
Sana, sana.....	17
Menjar, menjar.....	20
El conflicte de ser estimats.....	23
El poder de les paraules	26
Més iguals, menys diferents	28
Jugue i apreng.....	31